

Nr 139

Av herr **Nilsson** i Östersund m. fl., om utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen.

För en bygd och de människor, som lever där, är det av stor betydelse hur de där befintliga företagen sköts och utvecklas. Det är inte blott de inom ett industriföretag sysselsatta människorna, som är beroende av de dispositioner, som företagsledningen vidtar, utan också en stor del av övriga människor, som lever i trakten. Om ett företag missköts eller sysselsättningen av andra skäl skärs ner, leder det till att de anställda, som har egna hem, inte längre kan fortsätta att bo i dem utan måste söka sig utkomst i en annan trakt. I samband därmed tvingas de ofta realisera sina kanske dyrt förvärvade bostäder till mycket låga priser, om ingen annan ny industri kommer till orten och efterfrågar ny arbetskraft. Också de omfattande investeringar, som kommunerna lagt ner i skolor, sjukstugor, vatten och avlopp, blir mer eller mindre värdelösa, om ett industriföretag på orten, vilket ger sysselsättning åt större delen av innevånarna, stänger sina fabriksportar för alltid, och också ortens hantverkare, affärsmän och livsmedelsleverantörer får känning av ett sådant industriföretags misslyckande.

Under den enastående långa högkonjunktur, som vi haft förmånen av att åtnjuta i vårt land och som har varat i 20 år, har denna art av problem kanske inte pressat sig på människorna och kommunerna på samma sätt som under mellankrigstidens industriella och ekonomiska nedgångsperioder. I samband med en starkare eller svagare nedgång i den internationella konjunkturen bedömer vi det emellertid som sannolikt, att liknande problem åter kan uppstå. Även om de från helhetens synpunkt sett blir av mindre omfattning, är denna art av problem många gånger ytterst svåra för de människor och kommuner, vilka blir direkt berörda. Allt som kan göras för att undvika sådana händelser bör därför förberedas. Likaså bör sådana åtgärder vidtas, att när en så beklaglig händelse inträffar, att en industri av stor betydelse för orten måste försvinna, detta nedläggande kan ske i så anständiga och hänsynsfulla former som möjligt gentemot de berörda människorna och kommunerna.

Mot bakgrund av de här framförda synpunkterna vill vi föreslå, att en undersökning verkställes i det konkreta fall, som nedläggandet av Tegefors verks sulfittfabrik i Järpen utgör. Avsikten med en sådan undersökning bör vara att om möjligt komma fram till konkreta åtgärder i detta speciella fall

men framför allt att undersöka vilka möjligheter det finns att för framtiden undvika det mycket beklagansvärda sätt, på vilket denna nedläggning ägt rum, och de, så långt vi kan bedöma det, bristande ansträngningar, som från ägarnas sida gjorts i avsikt att skapa annan sysselsättning åt bygden, trots de omfattande naturrikedomar företaget där alltfört besitter.

Tidigare har denna fråga tagits upp i form av interpellation i riksdagens andra kammare (1956 AK:s prot. 26:17, höstsessionen) av herr Nilsson i Östersund. De synpunkter beträffande företagens handlingssätt, som där framfördes, var bl. a. följande:

att ett nedläggande av sulfittfabriken i Järpen skulle medföra stora ekonomiska och sociala skadeverkningar i första hand för Undersåkers kommun och dess innevånare,

att fabriken med sina då 156 anställda var en av de större inom Jämtlands län och att länet tidigare drabbats av industrinedläggelser till skada för bygden och folket,

att drygt en tredjedel av de anställda har skaffat sig egna hem och inriktat sig på att få stanna kvar på platsen,

att företaget avsåg att lägga ner fabriken vid utgången av första kvartalet 1957 och sedan påbörja rivningsarbetet samt att ett provisoriskt träsliperi med decimerad arbetsstyrka skulle startas någon gång under hösten 1957,

att företagsledningen ställt i utsikt en utredning om möjligheterna att lägga om driften till papperstillverkning.

Interpellanten påpekade det olämpliga i att rivningsarbetena påbörjades innan resultatet av sistnämnda utredning förelåg och att möjligheterna att få en ersättningsindustri till orten tedde sig i övrigt ytterst små. I interpellationen riktades följande frågor till statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Har statsrådet uppmärksammat att Marma-Långgrörs AB lär ha för avsikt att lägga ner sulfittfabriken i Järpen? Om så är fallet är statsrådet villigt att lämna kammaren en redogörelse för hur man från statsmakternas sida ser på den uppkomna situationen?»

I svar till interpellanten framhölls bl. a. att bolagsledningen försäkrat, att den skall genomföra omställningen utan några allvarigare sysselsättningsstörningar. Statsrådet underströk, att ett nedläggande av driften, utan att någon annan industri tillfördes orten, skulle medföra betydande svårigheter för kommunen och Järpens municipalsamhälle. Det skulle kunna leda till en så stark utflyttning, att samhället inte längre på samma sätt som tidigare varit fallet kunde tjäna som centralort för den omgivande bygden. En sådan utveckling kunde befaras ytterligare påskynda utflyttningen från landsbygden och därmed bl. a. leda till skärpta svårigheter att trygga skogsbrukets behov av arbetskraft. Statsrådet ansåg det därför synnerligen angeläget att nedläggandet av sulfittfabriken samordnades med uppbyggandet av en ny industri och hoppades att företaget inte skulle påbörja rivningen av

fabriken, innan definitiva beslut om en reindustrialisering av anläggningen förelåg.

På en fråga under den debatt, som följde efter interpellationen, förklarade socialministern, att inga svårigheter skulle möta företaget att få byggnadstillstånd för ett eventuellt pappersbruk på platsen och att företaget, som ingår i en stor koncern, har ekonomiska tillgångar reserverade i form av konjunkturutmättningsmedel.

Driften vid fabriken har nu nedlagts, och de anställda och kommunen har kommit i en svår situation. Under de långa år, som gick från det att ryktena började gå om att företaget skulle läggas ner till dess nedläggandet nu skett, har de anställda knappast bevärdigats från företagsledningens sida att erhålla information i den betydelsefulla fråga, som gäller deras framtida välfärd. På motsvarande sätt har de framställningar nonchalerats, som från kommunens representanters sida gjorts till företagsledningen i avsikt att utröna, hur den för kommunens framtid betydelsefulla industriella frågan skulle komma att handhas. De försök, som från pressens sida gjorts att få informationer, har också i hög grad nonchalerats. Endast ofullkomliga och vaga uppgifter har släppts ut.

Företagsledningen gav i samband med nedläggandet uttryck för en avsikt att starta ny sysselsättning på platsen om än i obetydlig skala jämfört med förutvarande. Därtill kommer att denna sysselsättning, så långt vi kan se, inte startar under alltför gynnsamma förutsättningar, eftersom den bygger på gammal för att inte säga föråldrad maskinutrustning och är inriktad på en sak, som knappast kan komma att överleva den försöksperiod, som företagsledningen anslagit.

Den nonchalans gentemot de anställda, som ägarna av detta verk, Kinnevikskoncernen (Investment AB Kinnevik) genom det bolag, Marma-Långrörs AB, vilket den kontrollerar, visat, framträder i bjärt kontrast gentemot de finansiella resurser, som den stora koncernen har och som borde kunna inriktas också på sådana åtgärder, som skulle kunna leda till en tryggad sysselsättning för de anställda och en fördelaktig utveckling för de människor, som lever i kommunen och trakten i övrigt.

För att om möjligt få grepp över frågan om de faktiska förutsättningarna för en skogsindustriell verksamhet i trakten har den berörda kommunen genom Svenska landskommunernas förbund låtit verkställa en utredning beträffande Tegefors verk. Denna utredning, överlämnad till vederbörande utskott, bilägges motionen.

Kinnevikskoncernens uppträdande i det aktuella fallet har som ovan framhållits ett intresse långt utöver det lokala. Det gäller att varhelst sysselsättningssvårigheter och hot om driftsnedläggelse kan yppas, för framtiden undvika liknande olämpliga tillvägagångssätt gentemot de anställda och kommunerna, som Kinnevikskoncernen lagt i dagen. Därför vill vi att en statlig utredning skall mot bakgrunden av detta fall undersöka och komma

med förslag till lösningar, som kan undanröja eller åtminstone minska möjligheterna för självtillräckliga företagsledningar att handla på ett sätt, som inte längre passar in i de krav, som vi i ett demokratiskt samhälle ställer på det privatägda näringslivet.

Utredningen bör undersöka, om inte den offentliga insynen i de privata bolagen bör ökas väsentligt, så att de arbetare och tjänstemän, som är sysselsatta i dessa företag, får en helt annan inblick än de för närvarande har möjlighet att få. Därigenom erhåller de bättre förutsättningar att bedöma den för dem viktiga frågan om möjligheterna till trygghet i anställningen. Vidare skulle därigenom kommuner, landsting och statsmakten också få ett helt annat utgångsläge, när det gäller att upprätthålla den fulla sysselsättningen på orter, där de generella ekonomiska medel, som statsmakterna använder i sin ekonomiska politik, icke räcker till för att trygga sysselsättningen. Målet för kommitténs utredning bör vara, att de enskilda företag, vilka har lika stor betydelse för sina anställda och de berörda kommunerna som t. ex. de statsägda företagen, skall bli föremål för lika omfattande offentlig insyn som fallet är med de samhällsägda företagen. Mot bakgrund av kravet på full och tryggad sysselsättning är det för de anställda och kommunerna inte av avgörande betydelse, om företaget är privat eller ej, och det bör därför inte heller föranleda, att det privatägda företaget undandras en lika långtgående offentlig och samhällelig insyn.

Vi anser, att utredningen också måste inriktas på att åt samhället skapa ett organ, som i fråga om personella och ekonomiska resurser är i stånd att genom industriell expansion ersätta de misslyckade enskilda företagen och vara i stånd att eventuellt överta dessa företags tillgångar eller vidta de andra åtgärder, som kan bedömas nödvändiga för att öka sysselsättningen om möjligt direkt på den berörda orten.

Mot bakgrund av vad som sålunda ovan anförts hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå,

att en utredning med det snaraste måtte tillsättas i avsikt att så snabbt som möjligt komma med förslag i den för många anställda och för samhället som helhet så betydelsefulla frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen, vilken ovan redogjorts för.

Stockholm den 23 januari 1958

Birger Nilsson
i Östersund

Hans Hagnell

Sigfrid Jonsson
i Strömsund

Ivar Jansson

Olof Viklund
